

Diederik Stapel &
A.H.J. Dautzenberg

De Fictiefabriek

een bevrijdingsroman in brieven

Uitgeverij Atlas Contact
Amsterdam/Antwerpen

Tilburg, 8 april 2013, 15.45

Beste A.H.J.,
Excuses als ik je lastigval met deze e-mail.

Wil je niet verder lezen? Druk dan op de Reply-knop en typ '*Never more!*' of iets dat daarop lijkt.

Mijn naam is Diederik Stapel, voorheen gepassioneerd onderzoeker, onderwijzer en bestuurder, nu hardgevallen wetenschaps-fraudeur. Ik zou willen dat dat laatste anders was. Maar het is wat het is. Ik schrijf je omdat ik bezig ben uit te zoeken op welke manier ik mijn leven een tweede kans kan geven en ik wellicht ooit nog van waarde kan zijn voor anderen. Ik hoop dat ik ooit weer meer kan zijn dan mijn fraude, mezelf kan vergeven, en op een bescheiden manier een plekje in de maatschappij kan veroveren. Eenzaam en somberend thuiszitten is voor niemand fijn – ook voor mij niet, al ben ik graag alleen.

Omdat jij niet alleen stadsgenoot bent, maar ook een verfrissende kijk op de wereld hebt, dacht ik dat het misschien goed en inspirerend (voor mij) kan zijn om met je over het een en ander van gedachten te wisselen; ik ben op zoek naar mensen die me kunnen helpen op een nieuwe, creatieve manier naar mezelf en de wereld te leren kijken. Hoe moet ik verder nu ik zo ben uitgekotst en weggehoond? Hoe creëer ik weer levenslucht?

Ik snap het natuurlijk wanneer je niets met mij te maken wilt hebben. Ik heb daar zelf ook veel last van. En dat is een moeilijk te veronachtzamen probleem. In elk geval zou ik het zeer op prijs stellen wanneer je laat weten dat je deze mail ontvangen hebt. Liefst in viervoud.

Ik hoop van je te horen. Al is het maar een *'Never more!'* of *'Nevermore!'*

*'Leave my loneliness unbroken! – quit the bust above my door!
Take thy beak from out my heart, and take thy form from off my
door!'*

Met vriendelijke groet,

Diederik Stapel of Dee Punt Aaa Punt Stapel (maar dat laatste liever niet)

Tilburg, 8 april 2013, 16.19

Diederik,

Ik spreek graag met je af.

In mijn onlangs verschenen pamfletten 'Rafelranden van de moraal' en 'Hoe De Grote Schrijver Mr. A. Roothaert Uit Tilburg Werd Verbannen Door Ed Schilders En Andere Lafaards' neem ik het voor je op.

Doe maar een voorstel.

Warme groet,

A.

Tilburg, 8 april 2013, 16.42

Ha, dat is snel.

Van Gend & Loos.

Ja, ik heb je rafelranden gelezen. Ik ben blij dat je weigert netjes af te stikken. (Laat die koeterwaalse zeurzwetsers gaarkoken in hun kalebassenhypocrisie!). Ik geloof echter niet dat iedereen het als zodanig begrepen heeft – dat je het in een van je rafelranden voor me opneemt. Als ik het YouTube-filmpje bekijk waarin je het desbetreffende pamflet voorleest, zie ik het gegniffel en gehandwrijf bijna tastbaar het scherm uit scheuren omdat het publiek in eerste instantie denkt dat jij, ook jij – net als al die anderen – aanstalten maakt om mij nog eens flink en virtuoos de grond in te trappen. Lachen. De vooraangekondigde publieksontspanning verdwijnt en de ogen en oren van het verzamelde publiek gaan steeds beter open (het wordt stiller en stiller in de zaal, het kuchen verstomt, het geroezemoes verdwijnt) als duidelijker wordt dat je het – inderdaad – op een mooie manier voor me opneemt. Fascinerende YouTube-geschiedenis (202 views).

Ik ben blij met je snelle, positieve reactie op mijn best-wel-desperate flessenpost. Zoals je ziet (scroll maar verder en verder en verder) maak ik maar meteen van de gelegenheid gebruik om mijn verbale incontinentie de vrije loop te laten. Ik hoop dat je dat niet erg vindt. Als wel: *nevermore*.

Ik ben... Ik ben... Ik ben... uhm... ten einde raad. Is dat zo? Ja, dat is geloof ik zo. Soms gaat er een dag voorbij zonder dat ik er iets van merk, maar vaker loop ik stampvoetend en muurbeukend met mijn handen in het haar door het huis. Natuurlijk, ik heb het er zelf naar gemaakt. Een dwaas die daar nog aan twijfelt. Maar hoe nu verder? Wat die vraag betreft ben ik zo langzamerhand behoorlijk door mijn mogelijkheden heen. (En wat andere vragen betreft trouwens ook). Hoe nu verder? Stilte. Gereedschapskist leeg. Voorraadkast leeg. Verbandtrommel leeg. Kleurpotloden op. Licht uit.

Laat ik het anders formuleren: ik ben op zoek naar raad, naar wijze raad, want zelf ben ik die even kwijt. Ik ben op zoek naar een gevoel voor richting. Naar vingerwijzingen, handopleggingen. Naar welgemeend en effectief advies. Ik zou graag weer eens wat

subtiel geknik ontdekken. Een knipoog, of liever nog: een suggestie van zekerheid. Een uitgestoken hand. ‘Kom maar. Ik weet wat je moet doen. Ik heb een idee. Ik weet wat de volgende stap moet zijn.’ Zoiets. Ik weet natuurlijk ook wel dat het zo niet werkt (kansen liggen in jezelf, en meer van die dingen), maar ik dacht: ik zeg het maar, dan is dat er tenminste uit. Ik geloof niet dat die uitgestoken hand uit de werkelijkheid moet komen. Die kans heb ik verspeeld.

Ik wend me tot jou omdat ik hoop dat jij me – ja, het klinkt knullig en bijna-spiritueel – houvast kunt bieden. Dat is een groot thema in mijn leven nu: houvast vinden. Ik heb niets meer in de werkelijkheid te zoeken (*as a figure of speech* natuurlijk, maar toch: het voelt soms wel erg letterlijk). De realiteit is aan me voorbij getrokken.

En daarom klop ik bij je aan. Ergens diep in het bos is een open plek waar bloemen bloeien, vogels twitteren en schapen en koeien grazen. In het midden is een mooie, helder doorschijnende vijver vol met waterlelies en bescheiden kwakende kikkers. Naast deze kleine vijver ligt een keurig onderhouden, volgroeen tuinveld. Het ruikt er naar vers gemaaid gras. Op een verlaten schommel ligt een paarse lamswollen trui met leren elleboogstukken. De schommel wiebelt nog wat na en kraakt een beetje. Op het gras, onder de grote appelboom, ligt een appel. ‘Een grote ronde appel op het groene gras, die ooit dikke natte tranen hilde omdat hij maar een appel was.’ Een oude badkuip fungeert als voederbak voor de dieren. Aan de rand van het groene veldje staat een klein huisje met een raam met gele luiken. Een door grote klaprozen omzoomd paadje leidt naar een citroengele deur. Tegen de muur staat een fiets en naast de deur staat een paar rode klompen met ietwat verweerde leertjes. Als je door het raam kijkt, zie je dat iemand aan een grote tafel hard aan het werk is met sperziebonen, aardappelen, een pan, papier, een kroontjespen. Een multitasker. Ik klop aan. Een man met een sik-streepje-baard en Jezushaar doet open.

‘Goedemiddag.’

Vraagteken.

‘Goedemiddag meneer, sorry dat ik U stoer. Ik ben op zoek naar A punt H punt J punt Dautzenberg.’

‘Dat komt dan goed uit, want daar spreek je mee, jongen. A.H.J., maar zeg maar A.’

Je neemt mijn jas aan, schudt mijn paraplu uit en heet me met een eenvoudig handgebaar van harte welkom in je bescheiden woonkamer. Ik zet mijn rollator in de hoek en strompel verder. Er knappert een haardvuur. Boven de vlammen hangt een pan met verse soep. Gevulde tomatensoep met tagliatelle en balletjes. Ik houd mijn handen voor de vlammen om mezelf wat op te warmen en ik kijk naar buiten. Ook al ben ik van nature nogal herfstig aangelegd, denk ik bij mezelf: het is toch niet voor niets april?

‘Ik ben op zoek naar inspiratie, een nieuw begin, een effectievere gezichtscreme.’

En het regent pijpenstelen.

Vanwaar trouwens die A.H.J.? Is dat een verwijzing naar De Grote Literaire Held (GLH) & Voorheen Geëngageerd Hemelbestormer (VGH) AFTh?

Je keuze voor initialen fascineert me. Ik heette vroeger – voor mijn zelfbestelde maatschappelijke dood – Diederik A. Stapel. Ik probeer nu verder te leven zonder A. Met de nadruk op ‘probeer’. Ik heb ook verschillende pseudoniemen geprobeerd, maar die zijn onopgemerkt gebleven. Het is ook moeilijk, vind ik, om met hetzelfde gezicht maar een andere naam door het leven te gaan. Namen en Gezichten horen nu eenmaal bij elkaar. Pseudoniemen zijn voor mij ook eigenlijk best wel problematisch, omdat ze het tegenovergestelde suggereren van authenticiteit. Een pseudoniem verwijst naar een geheim. En dat kan niet, wanneer het mij betreft. Ik heb mijn geheim moeten afleggen. Bij mij zal het voort-

aan vooral om waarachtigheid moeten gaan. Dat is mijn thema. Niet De Werkelijkheid, niet De Waarheid, maar Waarachtigheid.

Houvast en Waarachtigheid: gaat dat wel samen? Wat houvast biedt, is meestal wat het waarachtige ontstijgt. Religie, verbeelding, fictie, liefde, intimiteit.

Zijn wat je beweegt en ontroert, doen wat je van origine bent. Dezelfde naam, hetzelfde gezicht. Iets meer groeven, dat wel. Meer haaruitval ook. Grijs. En heel veel moeier. Ik ben ook meer naar binnen gekeerd dan vroeger. Mijn ogen liggen nu dieper in hun kassen en verbergen een schuchter-verwonderende blik naar wat zich aandient en wat zich verschuilt. Vroeger was ik een volwassen man met antwoorden. Nu ben ik een oudere jongere met vragen. Ik zucht ook meer. Dieper en vaker. *Namen en Gezichten*. 'Ze lieten elkaar twee verschillende steden zien die allebei San Francisco heetten.'

Initialen. Is dat een of andere fetisj? Doet iedereen dat daar in Tilburg-Noord?

Ook iets dat ik niet goed snap: waarom lees ik in je boeken niet gewoon dat je in Tilburg woont? Daar wonen we toch allemaal, wij Tilburgers? We wonen allemaal in hetzelfde helse moeras en voor ons allemaal loeit elke morgen dezelfde zon weer aan. Toch? We zijn hier nu, hier, noord, zuid, oost, west. Elders wacht ons hetzelfde tekort. Dus vanwaar die neiging tot gedetailleerde plaatsbepaling? Ik woon trouwens in Tilburg-Zuidwest.

The world we live in zullen we zelf moeten creëren. Tegen de klippen op en tegen beter weten in. Moedig voorwaarts. 'Je straf is ingetrokken, gezien je grote verdiensten voor de zaak.' Leve de verbeelding. 'Wat kan er nog gebeuren? Er kunnen rampen komen, pijnen, verschrikkingen. Maar ik leef. Alles is voorbij. Het is overgegaan.' Dat gevoel is toch het einddoel? Dat het voorbij is?

Wat dacht je van een biertje in Café Meesters, aanstaande don-

derdagavond, na het achtuurjournaal? Leeft Joop van Zijl nog?
Wat een stem! De waarheid in toonhoogte.
d.

Tilburg, 8 april 2013, 16.48

Tot en met zondag zit ik helemaal vol.
Volgende week dinsdag of woensdag?
A.

Tilburg, 8 april 2013, 16.52

Wat moet dat heerlijk zijn: vol zitten.
Bij mij regeert de leegte. Machiavelli is er niets bij.
Dinsdagavond 16 april 20.30 uur in Meesters lijkt me goed en spannend.
Tot dan, hoop ik,
d.

Tilburg, 8 april 2013, 17.06

Nee, heerlijk is het woord niet, maar ik kan me voorstellen dat
jouw leegte het verkeerde alternatief is.
We spreken elkaar volgende week dinsdag!
A.

Tilburg, 17 april 2013, 14.45

Beste Anton,
Halleluja. Dat was een memorabele avond/nacht/ochtend. Hallo!
Ik heb geen idee meer hoe en hoe laat ik thuisgekomen ben. Volgens mij heb ik mijn fiets ergens in de voortuin neergekwakt. Ik moet zo eens gaan kijken. Wat ik me wel herinner, is dat ik met

moeite het slot van de voordeur kon vinden. We hebben zo'n slot waar je je sleutel horizontaal in plaats van verticaal in moet steken. Dat is al jaren zo, maar vannacht/vanochtend heb ik me daar toch weer minutenlang over verwonderd. Toen ik eenmaal binnen was, werd het me duidelijk dat het echt heel laat/vroeg was en dat iedereen in een diepe diepe diepe slaap was weggezonden en niet gestoord wilde worden. Het was pikkedonker en muistil in huis en alle lichtsakelaars waren zoek. Zoals ik je vertelde, hebben Marcelle en ik twee dochters. Geen snurkers dus. We hebben ook geen Friese klok die tikt of een hond die in zijn mand ligt en met zijn diepe ademhaling duidelijk maakt dat de tijd wel degelijk verstrijkt. De twee goudvissen van onze jongste dochter (Coco en Chanel) maken ook nauwelijks lawaai. Gelukkig hoorde ik na een tijdje eindelijk een teken van tijdverstrijking. Heel zachtjes hoorde ik het ritselende geblub van het pompje in Chanele en Coco's kom. Wat een nacht. Hoe laat was het? Vier, vijf, zes uur? Ik wist dat ik niet moest proberen meteen te gaan slapen. Ik ben een man van overgang en tussentijd.

Ik kan slecht tegen plotselinge veranderingen. Ik moet acclimatiseren. Als ik op een feestje ben, duurt het altijd even voordat ik 'op gang' ben gekomen en me zelfverzekerd genoeg voel om me in de menigte te mengen. Ik moet echt eerst mezelf uit en dan voorzichtig anderen in. En als een feest voorbij is en ik weer thuis ben, heb ik steeds meer tijd nodig om te *unwinden*. Mijn lichaam is eerder thuis dan mijn gedachten. Die komen later. Ze zetten hun fiets tegen het hek, klimmen door het raam, doen hun jas uit en gaan naast me op de bank liggen. Een voor een. Luid vertellend over wat ze allemaal hebben meegemaakt. En toen en toen en toen. Gestommel en gebonk.

Wat kunnen zuiderlingen toch goed zuipen. Poeh. Waar leren jullie dat? Waar komt dat vandaan? Carnaval? De mijnstreek? Rome? De textielindustrie? Purifiërend hedonisme? Realisme en het lij-

den dat daarop volgt? Of is het de ouderdom? Vroeger, toen ik nog in Holland woonde, kon ik het best wel op een drinken zetten, maar tegenwoordig, nu we in Brabant zijn neergestreken, haak ik snel af. Een paar biertjes en dan: pang.

Ik weet nog goed dat ik een aantal jaren geleden voor het eerst in tijden mijn verjaardag vierde en dat mijn Brabantse vrienden op bezoek kwamen. Het feest begon om een uur of negen. Een en al gezelligheid. Muziek, hapjes, politieke overpeinzingen, oplossingen voor de crisis (onteigen de banken, laat Brabant zich afscheiden van Nederland en samengaan met Vlaanderen, stel een leeftijdslimiet aan de gezondheidszorg – na je 80ste moet je alles zelf betalen als je geholpen wilt worden, trek de stekker uit dit moeras en zink ons af) en flauwe grappen (onteigen de banken, laat Brabant zich afscheiden van Nederland en samengaan met Vlaanderen, stel een leeftijdslimiet aan de gezondheidszorg – na je tachtigste moet je alles zelf betalen als je geholpen wilt worden, trek de stekker uit dit moeras en zink ons af).

Om een uur of vier dacht ik dat het einde nabij was en begon ik maar eens ostentatief glazen, bierflesjes en kromgetrokken melbatoast te verzamelen. Dat was niet de bedoeling. Het feest ging een nieuwe fase in. Er werden nieuwe flessen wijn opengetrokken, de koelkast werd geïnventariseerd en in de tuin ging men op zoek naar verse kruiden – die tot mijn verbazing werden gevonden. Ik had er niets meer mee te maken. Een groep vrienden schaarde zich gezellig keuvelend om de keukentafel, twee anderen deden koksschorten voor en begonnen te koken. Heerlijk. Dat wel. Toen we om een uur of zes nog maar eens aanstalten maakten om aan de dagsluiting te beginnen door middel van een ‘Wij gaan zo maar eens naar bed’, was het antwoord: ‘Is goed joh. Slaap lekker.’ De laatste keer dat ik een dergelijke scène meemaakte was ik vierentwintig en woonde ik in Amsterdam. Het bed stond in de woonkamer.

Toen ik wakker werd vanochtend moest ik denken aan Mick Jagger. Ik denk wel eens vaker aan Mick. Of aan een ander heel beroemd iemand die, om wat voor reden dan ook, in mijn hoofd ronddoelt. Madonna. Beyoncé. Roger Federer. Keith Jarrett, Dave Eggers, Sufjan Stevens, Obama. Soms word ik wakker en denk ik aan een van die mensen en probeer ik me voor te stellen hoe hun dag eruitziet. Hoe staan ze op? Dragen ze een pyjama? Wie ligt er naast hen? Lezen ze de krant? Wat eten ze als ontbijt? Heeft Madonna een joggingbroek aan als ze door haar New Yorkse appartement loopt? Of mag dat niet van de kabbala? Leest Roger Federer wel eens een boek? Zou hij het essay kennen dat David Foster Wallace ooit over hem schreef? Hoe ziet een normale dag van Beyoncé eruit? Gaat ze naar haar zusje? Waar doet ze boodschappen of wordt alles gebracht? Hoe valt ze in slaap en waar droomt ze van? Wat zou Mick Jagger nu doen, nu, op een gewone dag, zo rond drie uur 's middags? Andere mensen gaan naar hun werk. Ze vertrekken vroeg in de morgen, werken, en komen 's avonds laat weer thuis. Hoe doet Mick Jagger dat?

Vanochtend werd ik wakker en dacht ik niet alleen aan Mick Jagger, maar ook aan jou. Jij hebt wel iets van een rockster. Niet alleen in je voorkomen, baardje, laat-Beatles-haar, overhemd zonder onderhemd, zweet op je rug na een avond stappen, maar ook omdat je hier in Tilburg als een soort popster behandeld wordt. Je bent beroemd hier. Je wordt herkend. Je wordt omarmd. Mensen willen je aanraken. 'De hipste schrijver van Tilburg', las ik ooit ergens. Waarvan akte. 'Ik heb het meegemaakt. Ik heb het gezien. Ik was erbij. En ik zal het nooit vergeten.' Ik was je *chaperon* gisteren. Ik zat naast je, we dronken wijn, bier, en toen nog iets, en ik zag hoe je werd omhelsd, hoe er in je werd geknepen, hoe er om je werd gelachen.

Voor de deur van het café staat een meisje. Mooi, lichtblond, licht loensend, bijna verdrietig, nauwelijks ontgonnen, zo lijkt het. Wat

wil ze? Ze staat er met een vriendin en samen met haar vriendin wacht ze op iemand. Een man. Ze dragen allebei stoere leren jacks met daaronder niet veel meer dan een licht doorschijnend t-shirt met een afbeelding van een Amerikaanse cultband, *Where's Fluffy?* Ze zijn er vorige zomer samen naartoe geweest en hebben urenlang platgedrukt omhoogkijkend knalpal voor het podium gestaan. Om een glimp van hem op te vangen. Om zijn zweet te ruiken. *Joe Scafaria*. Zij in het rood met v-hals. Haar vriendin in het wit-met-knoopjes. Het staat ze goed, dit *braless* fan zijn.

Het regent, maar onder de meterslange luifel is het droog. De rokende terrasbezoekers warmen zich aan hun sigaretten en de zorgvuldig opgehangen straalkacheltjes. Het meisje en haar vriendin staan te wachten. Steeds maar weer van standbeen veranderend, subtiel heupwiegend, staan ze te wachten. Totdat wij komen. Of liever gezegd: totdat jij komt. Jij, de Mick Jagger van deze in het zuiden gelegen en vaak vergeten, maar o zo spannende, moderne industriestad. Daar ben je. Je trekt wat aan je sikje en je haalt op morrisoneske wijze een hand door je haar. Ik waggel wat achter je aan.

A., het is wat later nu. Bijna etenstijd. Mijn hoofd deint nog steeds. Laat ik eerlijk zijn: ik schrok toen je gisteren in Meesters, aan het begin van de avond nog, voorstelde om samen een theatervoorstelling te gaan maken. 'Mensen willen niet nog meer van je verdriet, je schuld, je spijt, je *mea culpa*, je geploeter horen. Je moet met iets volstrekt nieuws komen. Ironie. Omkering.' Een theatervoorstelling? Help! Maar bijna-gelijktijdig overwon ik de angst en zei ik stoer dat ik dat een geweldig idee vond. Jij de absurdist en ik de larmoyant schmierende, kitscherige kwal. En dat dan steeds omdraaien. Jij lyrisch. Ik absurd. 'Wij zijn allen blind, maar zelden tegelijkertijd. Laten we elkaar dus stevig vasthouden.' Doek!

Nu ik dit schrijf, voel ik nog steeds de schrik en vraag ik me steeds weer af of dit niet weer een van die onzalige ideeën is waar

ik verre van moet blijven – terwijl ik de neiging heb om erin te grossieren.

Maar... je hebt gelijk. Door te bukken en te buigen omarm ik niet alleen *zelf* steeds weer mijn afgrijselijke val, maar herinner ik ook *anderen* telkens opnieuw aan het feit dat ik gevallen ben, dat ik meegesleurd heb, en dat de wereld niet zo ordelijk en betrouwbaar is als we zouden willen. Elke keer als ik buk, elke keer als ik me schaam, elke keer als ik spijt betuig, raket ik steeds weer dezelfde demonen op en roer ik steeds weer in dezelfde pot met walgelijk stinkend, rottend vlees. ‘Maar ik héb spijt, ik vóél schuld, en ik vóél schaamte.’ Dat boeide je niet, zei je. En dat wist je nu wel, zei je. Ik had het helder en onomwonden opgetekend. Basta. Je zei iets als: ‘Beter is het om met een lach (blijdschap) en een traan (verdriet) en een open mond (verbazing) nieuwe feiten te creëren. Ironie verlicht. Frank en vrij een nieuwe tijd binnenstappen.’ Doek!

Laten we het doen. Laten we het over iets heel anders gaan hebben. Piketpalen slaan. Nieuwe feiten creëren. Met de luit van Orpheus in de hand de wereld bestormen. Doek!

Weer later (21.14 uur). Ik moet er nog even over nadenken. Geef me een paar dagen. Ik vind het eng. Jij bent een gevierd auteur, en langzaam beginnen steeds meer mensen te beseffen dat je provocaties hout snijden en essentialia blootleggen. Je zit op een stijgende lijn en bent hard op weg erkend en gerespecteerd te worden. Maar ik ben nog niet op de weg terug. Ik ben Piet de Dalskier (husselen!). Diep diep dieper in het dal en nergens een kabelbaan. Ik vrees dat mensen niet door mijn iconische fraude heen kunnen, nee willen kijken. Ja, ik ben een pessimist. Waarom zouden ze? Het is wel lekker zo. En dan: een fraudeur en een pedofiel op het toneel? *Really?*

Hoe trekken we de anderen uit het Platonische moeras van beelden die doen alsof ze echt zijn? Hoe zorgen we ervoor dat ze

achter het doek durven te kijken en zien dat alles stof en lucht is? Hoe kunnen we mensen uitnodigen om verder, verder verder te kijken en hun voorgevoelens, hun vooroordelen te laten voor wat ze zijn? Ik ben bang, Anton. Heel bang. Bang dat alles moervast is gedraaid en dat we er met z'n tweetjes geen beweging in kunnen krijgen. Ik ben bang dat de maatschappij muurvast zit. Doek!

Ik ben bang voor grote hoogtes, maar ook voor hoge golven op zee en voor lange wegen waar geen einde aan komt. Ik ben bang voor de tandarts, voor prikken en spuiten en bloed. Ik ben bang dat we onbegrepen blijven. Dat ook dit weer sterft in goedbedoelde oorspronkelijkheid. Ik ben bang dat we onthutst worden achtergelaten. Ik ben bang dat het niet lukt en dat het slecht is. Puberaal. Flauw. Zogenaamd toneel. Ik ben bang voor kelders en weckflessen, voor donker bewaard worden op een stoffige plank. Ik ben bang voor meningen en standpunten die gebaseerd zijn op desinteresse en gemakzucht. Ik ben bang voor verhitte discussies die geen tegenspraak dulden. Laat ons met rust met je tonelerigheid. Sterf. Duik in je graf. Ik ben bang voor het schoolplein. Voor de jongens uit de zesde. Bang voor de bel en dat dan iedereen snel wegrent en dat we dan lekgetrapt, bloedend achterblijven. Verguisd. Weggehoond. Weggepest. Ik ben bang voor zinloos geweld. Doek!

Maar als we het doen. Als we het wél doen. Als we het *dan toch* doen, moeten we mooie, chique, perfect passende pakken aan. Italiaanse snit. Met mooie, kleurige dassen. Mijn dochters vinden het vreselijk dat ik nooit meer een pak aanheb. Tot twee jaar geleden ging ik elke dag keurig in pak (of speels bedoeld jasje) naar mijn werk. Gaatjesschoenen, modieus overhemd. Nu hangen mijn pakken al zo'n twee jaar, netjes op rij, mottenverwennend, in de kast. Als pakken konden praten! Oeioeioei. Tegenwoordig slof ik wat op mijn Adidas-schoenen door het huis. Ik draag spijkerbroeken, T-shirts en polo's met lange mouwen. En ik doe ook al bijna twee jaar geen gel meer in mijn haar. Allemaal gedoe. Ik zou mijn

dochters (en Marcelle) dolblij maken als er eindelijk weer eens een reden is om een mooi pak aan te trekken. Een pak aan. Een overhemd met manchetknopen. Naar buiten. De wereld in. Meedoen. Onderdeel zijn van. Erbij horen. Doek!

Er moet wel een spanningsboog in. Iets van een verhaal. Een constante. *'The tears of the world are a constant quality. For each one who begins to weep, somewhere else another stops.'* Zomaar wat sketches en spitsvondigheden, daar komen mensen hun stoel niet voor uit. Tegen de mentale armoede. Spanningsbogen. Meervoud. Ontregeling, becketttesk absurdisme. Engagement. Maar geen vingertjes, geen oordelen. Verwarring. Verbeelding. Geen antwoorden. Vragen. Twee mannen op toneel. Ze hebben allebei een lange reis gemaakt en dragen een geheim bij zich dat ze liever niet prijsgeven. Langzaam ontdekken ze dat ze niet verder kunnen en zullen verdwalen als ze de ander niet beter leren kennen. Kun je elkaar leren kennen zonder elkaars geheimen prijs te geven? Doek! En in de pauze draaien we Carly Simons 'We Have No Secrets'. Doek! d!

Tilburg-Noord, 24 april 2013

Diederik,

Gisteravond in bed zag ik de film *Kill List*; ik kijk nauwelijks televisie, maar wel bijna elke avond een dvd, in mijn privébioscoop. De film gaat over een voormalige huurmoordenaar, Jay, die onder druk wordt gezet om opnieuw een aantal mensen uit de weg te ruimen. Dat doet hij op een weinig zachtzinnige manier. En nu komt het: net als je denkt naar de zoveelste genrefilm te kijken, verandert *Kill List* van karakter. De slachtoffers zijn stuk voor stuk dankbaar voor hun naderende dood; *'Thank you,'* stamelen ze, de mond vol bloed. Jay wordt onbewust onderdeel van een heidens ritueel. In de nachtelijke finale moet hij het opnemen tegen een met een laken gecamoufleerde bultenaar, op wiens rug de vlam-

men van de kampvuren spookachtig weerkaatsen. Net als de klap-pende omstanders dragen ze een rieten masker. Jay wint uiteindelijk het gevecht door met zijn mes de bochel herhaaldelijk te doorboren. Veel bloed. Plotseling klinkt er satanisch gelach op onder het doorweekte laken. Jay tilt het op en kijkt in het lachende gezicht van zijn vrouw. Hij ruikt de stof nu helemaal weg en ziet zijn dode zoontje, vastgebonden op de rug van zijn vrouw.

Wat een prachtig einde. De regisseur heeft het begrepen, denk ik dan. Wat dat 'het' precies is kan ik niet benoemen, maar dat maakt het juist zo krachtig. Ik had die emotie ook toen ik de eerste keer *Stalker* van Tarkovski zag.

Waarom kunnen Nederlandse filmmakers 'het' niet? Altijd die hang naar realisme, alsof 'echt gebeurd' een kwaliteitsgarantie is. De hele kunstwereld wordt hier al jaren door geteisterd: de werkelijkheid als ideaal. Misschien kunnen Hollandse kunstenaars wel helemaal niet magisch of symbolisch denken. Het calvinisme zit te diep in ons verankerd.

Natuurlijk kon ik niet slapen na het verbijsterend mooie *Kill List*. Ik had bovendien zin om te mutileren, ergens in te snijden. Nu heb ik een vreemde uitstulping in mijn schaamstreek, links naast de reguliere bobbel. Het begon (weer dat 'het') als een knobbeltje, maar aangezien ik een neuroot ben, heb ik dat door gepluk opgekweekt tot een vleesboompje van circa vijf bij vijf millimeter. Het steekt brutaal omhoog tussen het schaamhaar en begint pijn te doen. Dus: ijsklontje (om de boel te verdoven), scheermesje (Gillette Super Silver), Sterilon en een handdoek. Vooral dat laatste kwam goed van pas, want wat kan er uit zo'n klein wondje veel bloed stromen. Vreemd ook dat een toch redelijk gezwollen, ontstoken uitstulping na verwijdering krimpt tot een geplette teek. Even voelde ik de aandrang om het stukje vlees op te bakken, maar dat was maar even. Hoe dan ook, voldaan ging ik slapen.

Je uitgebreide brieven!

Op de eerste reageerde ik zoals bij mij gebruikelijk: kort en zakelijk. Ik houd niet van mailen en sms'en: te onpersoonlijk. Nu we gaan samenwerken, zal ik proberen wat langer van stof te zijn.

Allereerst: je mag het woord 'men' nooit meer gebruiken, althans niet in een brief die aan mij is gericht. Het is nietszeggend, onbenullig, kleurloos en bovendien ontzettend lelijk. Het woord (ik durf het niet letterlijk te herhalen) symboliseert vrijwel alles wat ik haat. Het is Nederland op z'n afstandelijkst, lafst, ongevaarlijkst; het is grijsheid in het kwadraat – nee, tot de macht 17 miljoen. Niet meer doen dus.

A.H.J., mijn initialen intrigeren (en irriteren) je. Met A.F.Th. heeft dit niets te maken. Gerard Reve beweerde altijd dat een naam uit commercieel oogpunt symmetrisch moest zijn: Ge-rard Re-Ve. Twee aan twee. Dautzenberg telt drie lettergrepen, Anton slechts twee. Vandaar: A-H-J Daut-zen-berg. Drie aan drie. Zie het als een bescheiden hommage.

Daarnaast verraden de initialen mijn katholieke afkomst, want eens een katholieke jongen, altijd een katholieke jongen. Niet dat ik gelovig ben, in religieuze zin dan, maar ik blijf door mijn opvoeding in min of meerdere mate gevoelig voor de warme symboliek en de kitsch van de katholieke kerk. Ik vind het mooi dat er mysteries zijn en dat die gevierd worden. In abstracte zin ben ik dus wel gelovig, tot op het bot. Verbeelding is voor mij de springbron van het leven. Ik zie overal fantasieën en illusies, constructies die al dan niet met een zekere hardheid worden gebracht.

Ook de wetenschap is voor mij een fictiefabriek. Wetenschappers interpreteren, selecteren, vervormen en verzinnen. Waarom verwachten we van hen zogenaamde objectiviteit? Vast en zeker omdat we door de secularisatie behoefte hebben aan nieuwe antwoorden, aan oplossingen voor de Grote Vraagstukken. Ik koester liever de vragen.

Bij die zogenaamde waarheidsvinding nemen we tegenstrijdigheden op de koop toe. Ik heb nooit goed begrepen waarom hoog-

leraren niet worden bekritiseerd vanwege hun bovengemiddelde behoefte om zich aan een ideeënleer te verbinden, vaak met een confessioneel karakter. Hoeveel professoren met een CDA-programma telt de Universiteit van Tilburg?

Ben jij gelovig? Vroegen ze daarnaar tijdens je sollicitatiegesprek? Heb je hier wel eens met collega-hoogleraren over gesproken?

Zolang wetenschappers een objectief sausje over hun spinsels gieten, komen ze ermee weg. De epistemologische status is niet meer dan een techniek, een literaire techniek nog wel. Jij hebt dat min of meer bewust aangetoond. Ergens schrijf ik ‘Stapel stapelde betekenis op betekenis, husselde die door elkaar en evocerde zo een fantastisch labyrint van op het eerste oog evidente waarheden, maar die bij close reading blijken te sprankelen van de ambiguïteit. Een literaire prestatie van formaat.’ En: ‘In een post-postmodern tijdperk zullen zijn prestaties op waarde worden geschat.’

Wat maakt het nu uit of een onderzoek aantoonde dat vleeseters grotere hufters zijn dan vegetariërs? In de Bijbel staat grotere onzin, maar onze grondwet is daar wel nog altijd grotendeels op gericht. We hebben praktische handvatten nodig, en de universiteit kan die, vaak op bestelling, leveren. Iedereen blij, totdat... Stapel iets te ambitieus begon te knutselen. Hij hield zich niet aan de mores van de Utopische Abdij.

Sinds jouw ‘geval’ houdt de wetenschap grote schoonmaak, lijkt het. Het Opschonend Realisme heerst (en beheerst?). Bijna wekelijks wordt een wetenschapper ‘ontmaskerd’, vaak vanwege plagiaat. Hoe kijk jij eigenlijk tegen plagiaat aan; is dat geen broertje of zusje van intertekstualiteit? Is het niet inherent aan creativiteit dat er wordt geleend of, genuanceerder geformuleerd: schatplichtigheid getoond? In de kunstwemelt het ervan: toneelstukken met passages Tsjechov, choreografen die impliciet of expliciet verwijzen naar Pina Bausch, en James Brown is ik weet niet hoe vaak

gesampeld – *I feel good...* Wat maakt dat wetenschap binnen de creatieve sector een status aparte geniet?

Je ‘fraude’ was voor mij een verademing. Ik voelde meteen sympathie. Ik dacht: die Stapel, die begrijpt ‘het’. En nu ik je boek las en je uitgebreid sprak, ben ik daarin bevestigd. Ook ik heb de wetenschap verschillende keren in het hemd gezet. Misschien nog wel het meest door als econoom afstand te nemen van de in rationele modellen grossierende flauwekul.

Geamuseerd lees ik hoeveel miljarden worden besteed aan bestudering ‘op wetenschappelijke basis’ van de kosmos (‘in zichzelf rustend geordend geheel’, aldus de Dikke Van Dale). Wislawa Szymborska heeft mij meer te vertellen over het onbekende.

‘Het kosmisch savoir-vivre
mag dan over ons zwijgen,
verlangen doet het toch iets van ons:
enige aandacht, een paar zinnen Pascal
en verwonderde deelname aan dit spel
met onbekende regels’

Hoe zou André Kuipers deze (vers)regels interpreteren?

Ik vind het heerlijk om te manipuleren, om leugens te verspreiden. Jammer genoeg wordt het leven onwerkbaar zonder ondubbelzinnige communicatie, rituelen en afspraken. Aan de andere kant: we liegen allemaal, ik geloof gemiddeld vijftig keer per dag, we kunnen niet zonder. En dan toch die collectieve verontwaardiging wanneer een leugen zichtbaar wordt. Alhoewel, ook daar gaan we selectief mee om. De massavernietingswapens in Irak waren een verdichtsel, om een economische oorlog te legitimeren. We wisten het allemaal, maar die Saddam moest dood, hij symboliseerde het kwaad. Of we leugens accepteren is dus contextgebonden, kijk maar naar de politiekeverkiezingscampagnes.

Diederik Stapel moet hangen, want de context deugde niet. Ik hoor een rabelaisiaanse lach! Montaigne schreef het al in de zestiende eeuw: 'de mens is een schoon, ijdel, gevarieerd en veranderlijk wezen. Het is heel moeilijk een stabiel en uniform oordeel op hem te baseren.' We zijn een vat vol tegenstrijdigheden en toch doen we alsof dat niet zo is.

Bij iemand anders vinden we een principiële standpunt een aanbeveling. Waarom? Omdat we dan weten waar we aan toe zijn. Ik begin principes meer en meer te haten. Principes zijn er voor laffe mensen die zich willen conformeren, ook al gaat dat ten koste van anderen. Ik zie mezelf als een optimistisch nihilist. Dat adjectief heb ik bewust in mijn geest getatoeëerd, omdat ik niet de hele dag met hoofdpijn en een zwerende maag wil rondwandelen. Ik neem weinig serieus, en dat bevalt me prima.

Terug naar je brief. Je vraagt je af waarom ik overal verkondig dat ik in Tilburg-Noord woon en niet gewoon in Tilburg. Op de eerste plaats is dat natuurlijk inderdaad gewoon aanstellerij. Aan de andere kant: ik voel me absoluut niet verwant met de culturele Tilburgse scene – te braaf en te *pleasend*. Altijd weer die geforceerde gezelligheid, die levenslieddictatuur, die worstenbroodjescultuur. Niets voor mij. Tilburg-Noord is mijn habitat, mijn toevluchtsoord ook. Ik ben graag alleen en dat lukt daar heel aardig. Alleen mijn geliefde komt op bezoek, hooguit twee keer per week; voor de rest heerst de stilte. Ik woon in een maisonnette, twee verdiepingen en een zolder. Op de hoek en boven de gemeenschappelijke fietsenkelder niemand, alleen links (rustige) burens. Een perfect werkklimaat.

Ik ben altijd blij als ik vanuit Amsterdam (veel te veel prikkels) naar mijn gloppenhol terugreis. In de grachtengordel voel ik me weliswaar op mijn gemak, ik heb geen Randstad-angst, zoals veel Brabantse (en Limburgse) kunstbroeders, maar ik zie daar veel schrijvers voor schrijver spelen, als je begrijpt wat ik bedoel. Ik